

leen maar daarom, dat die pogingen ons noodzaken achtereenvolgens juist al die gebieden in oogenschouw te nemen, waarop zich ons nationale leven aan het eind der 16e en het begin der 17e eeuw met forsche kracht tot zulk een waarlijk glansrijke hoogte heeft ontwikkeld, dat het zien ervan nooit kan nalaten opnieuw te verheugen. Beurtelings toch heb ik bij deze materie aandacht te vragen voor hetgeen de immigratie, waarover ik spreek, beteekend heeft voor onze staatkundige geschiedenis. Voor onze taal. Voor handel en zeevaart en de nijverheid onzer voorvaderen. Voor onze vaderlandsche kunst. Voor de nationale eenheid. En eindelijk evenals voor het zedelijke ook voor het godsdienstig-kerkelijke leven in deze landen.

Allereerst heeft de komst der uitgewekenen eigenaardige beteekenis gehad, zeide ik, voor onze staatkundige geschiedenis. Hebben die zuid-nederlandsche gasten zich niet gedurig ongeëvenaard verwoede tegenstanders van Spanje betoond? En zijn zij het ook niet geweest, die bij verschillende gelegenheden, dat er van het tijdelijk of voorgoed neerleggen der wapenen sprake was, zich het felst voor voortzetting van den oorlog hebben warm gemaakt? Met name is dat aan den dag gekomen toen de sluiting van het Twaalfjarig Bestand aan de orde was. Het ligt natuurlijk niet in mijn bedoeling in den breede bij de politieke toestanden en verhoudingen in die dagen van diplomatiek schaakspel stil te staan ¹⁾. Slechts zóóveel verdient vermelding als onmisbaar is om in 't algemeen den stand van zaken aan te geven. Lang duurde het eer de wenschelijkheid van zulk een bestand in onze bijna bevrijde provinciën door de meerderheid der bevolking erkend werd. Een vredespartij, onder aanvoering van Van Oldenbarnevelt, die zag op den ontzaglijken schuldenlast, waaronder ons land en vooral de voornaamste van zijn provinciën gebogen ging, en die dan ook met name in Holland, en niet in de laatste plaats onder de hollandsche regenten haar aanhang had, vond langen tijd een andere groep

¹⁾ Een uitvoerige uiteenzetting ervan bij P. J. Blok, *Geschiedenis van het Nederlandsche Volk*² (Leiden) D. II, bldz. 343 vv.